

Kapakinabangan ng Pasyong Mahal sa Pagpapanatili ng Kultura sa Bayan ng Bulakan

Maureen C. Paiton, Aries John M. Alday and Amiel T. Carpio

Bulacan State University

maureen.paiton@bulsu.edu.ph

ABSTRAK

Ang pananaliksik na ito ay naglalayong matukoy ang kapakinabangan ng Pasyong Mahal sa pagpapanatili ng kultura sa bayan ng Bulakan, sapagkat naniniwala ang mga mananaliksik na malaki ang parteng ginagampanan ng kulturang ito lalo na at taga-Bulakan ang isa sa nagsulat ng Pasyong Mahal ay tubong San Jose Bulakan na si Padre Mariano Pilapil. Ang napiling tagatugon sa pag-aaral na ito ay mga mambabasa ng pasyon na taga-Bulakan at iminungkahi ng SPPC at SPCY ng bisita ng kanilang barangay. Ang disenyong ginamit sa pag-aaral na ito ay deskriptiv sa pamamagitan ng kwalitatibo. Ang talatanungan na ginamit para sa pangangalap ng datos ay nakatuon sa paraan ng pagbasa ng pasyon at kapakinabangan nito. Natuklasan ng mananaliksik na ang modernong paraan ng pagbasa ng pasyon ay inilalapat ito sa tono ng makabagong kanta, sa tradisyunal na paraan naman ay mayroon silang tono na sinusunod at ang mga tono na ito ay may pangalan katulad na lamang ng Lamentasyon, Treskeda at iba pa. Napag-alaman din ng mga mananaliksik na ang pagkakaiba ng moderno at tradisyunal na pasyon ay ang tono nito. Pamilya naman ang nakitang paraan upang mapanatili ng mga kabataan at upang ipagpatuloy ang kulturang ito ay napag-alaman din ng mga mananaliksik na mahalaga ang kultura ng pagbasa ng pasyon sa bayan ng Bulakan sapagkat ito ay tradisyon at bahagi ng kultura. Gayundin, sa pag-aaral na ito ay napatunayan na mas gusto pa rin ng mga taga-Bulakan na marinig ang tradisyunal na paraan ng pagbasa ng pasyon.

Mga Susing Salita: *Lamentasyon, Pasyong Mahal, SPPC – Sub-Parish Pastoral Council, SPCY – Sub-Parish Commission on Youth, Treskeda*

ABSTRACT

This research aims to determine the benefit of the Pasyong Mahal in preserving the culture in the town of

Bulakan. The researchers also believes that this culture plays a significant role especially to the one of the authors of the Pasyong Mahal is a native of San Jose, Bulakan - Padre Mariano Pilapil. The selected respondents in this study were pasyon readers from Bulakan and suggested by the SPPC and SPCY of their village visitor. The design used in this study is qualitative-descriptive. The questionnaire used for data collection focuses on the way to read pasyon and its benefits. The researchers found that the modern way of reading passion applies it to the tone of modern songs. In the traditional way, they have tone to follow and these tones have names such as: Lamentasyon, Treskeda and others. The researchers also found out that there is a difference between modern and traditional reading of pasyon when it comes to the tone. Family is the only way of the youth to preserve and to continue this culture. Researchers also found out that the culture of pasyon reading in the town of Bulakan is important because it is a tradition and part of the culture. Also, in this study, it was proven that the people of Bulakan still prefer to hear the traditional way of reading pasyon.

Key Words: *Lamentation; Dear Decision; SPPC – Sub-Parish Pastoral Council; SPCY – Sub-Parish Commission on Youth; Treskeda*

INTRODUKSYON

Ang bawat bansa ay mayroong kaniya-kaniyang paniniwala, tradisyon at kultura na kanilang pinangangalagaan at pinagyayaman. Ang mga kulturang nagiging pagkakakilanlan ng isang bansa, bayan, o lugar na nagsasagawa at nagpapatuloy nito.

Kilala ang Pilipinas sa pagkakaroon ng hitik na kultura at tradisyon, kung mapapansin, lahat ng buwan sa kalendaryo ay may laan na pagdiriwang base sa panahon at kapistahan.

Bilang katunayan, mula sa lathalain ni Avillano (2013), kilala ang Pilipinas bilang isang Kristiyanong bansa, at ito ay pamana ng mga Kastila na ipinagpapatuloy hanggang sa kasalukuyan. Kinatatampukan ito ng mga tradisyon at gawaing pampananampalataya upang lubos na maipakita ang katesismo at kagandahan ng pagsamba sa Diyos. Ang ilan sa mga halimbawa nito ay ang mga kapistahan at panahon

katulad ng Pasko, Flores de Mayo, Kuwaresma, at gayundin ang Semana Santa.

Tuwing panahon ng kuwaresma, isang tradisyon ang malimit na pumapailanlang sa himpapawid, ito ang mga himig sa pagbasa ng Pasyon. Bawat bahay at kapilya ay nagpapabasa. Isa itong panata na isinasagawa at pamanang buhat sa matandang henerasyon tungo sa bagong henerasyon. Sinisimulan ito sa gabi at nagtatapos kinabukasan nang walang hinto. Nagpapalit - palit ang mga mambabasa nanamamanata rin at ginagamitan ang pagbasa ng iba't ibang melodiya tulad ng katutubong himig, pansimbahan, o sekular.

Sa artikulo ni Alvarez (2018), ang “Pasyon” ay isang aklat na may pamagat na “Pasyong Mahal ng ating Panginoong Jesucristo”. Ito ay naglalaman ng mga ginawa ng Diyos upang iligtas ang sangkatauhan mula sa pagkakalikha ng mundo hanggang sa pag-akyat ni Kristo at Maria sa kalangitan.

Sa tuwing pag-aaralan ang panitikan patungkol sa Pasyong Mahal, awtomatikong mababanggit ang pangalan ng may-akda nito sa bayan ng Bulakan. Ayon kay Estrope (2016), ang isa sa sumulat at may akda ng Pasyon ay si Padre Mariano Pilapil na tubong Barangay San Jose, Bulakan, Bulacan. Noong taong 1814 ay isinulat niya ang "Pasyon" na tinatawag din na "Pasyong Pilapil". Nagtapos si Pilapil sa mataas na paaralan ng San Carlos at nakuha ang undergraduate degree sa Unibersidad ng Santo Tomas at siya rin ang nagsulat ng "Pasyong Mahal ng Panginoong Hesucristo" na ang ibig sabihin ay isang tulang nagsasalaysay sa kamatayan at pagkabuhay ni Hesukristo, na binabasa ng mga mananampalataya sa panahon ng kuwaresma. Si Padre Pilapil ay itinalaga sa lalawigan ng Cavite mula 1794 hanggang 1795. Nagturo siya sa Colegio Real de San Jose noong taong 1812 at tinuruan niya si Francisco "Balagtas" Baltazar, na sumulat ng "Florante at Laura".

Bukod sa mga naunang pagkakakilanlan, si Pilapil din ay naging doktor at naging bahagi sa paggawa ng batas, ang Cortes de España. Inilarawan dito si Pilapil na "Tagalista" dahil sa pagiging dalubhasa sa wikang Tagalog.

Taong 1818, namatay si Pilapil nang hindi nabibigyan ng pagkilala bilang isang natatanging anak ng bayang Bulakan. Mula naman sa isang artikulo ni Santiago (2018), inamin ng Catholic Bishops' Conference of the Philippines (CBCP) na pakaunti na nang pakaunti ang mga Katolikong lumalahok sa Pasyon o Pabasa. Dagdag pa ni P. Jerome Secillano, naging panata na ito ng mga pamilyang Katoliko sa maraming lalawigan at maging sa Metro Manila. Ayon sa kaniya, ang nakikitang dahilan kung bakit bumababa na ang bilang ng mga mambabasa ng Pasyon ay dahil sa generation gap. Saad pa niya, sa ngayon ay puro na lamang

matatanda ang bumabasa ng pasyon at wala nang interes ang mga kabataan.

Sa Bulakan, maituturing na bulwagan at tanghalan ng sining ang bawat Rehiyon sa Pilipinas ng mga pamanang kultural. Ayon kay Antonio (2019), naniniwala siyang naipapasa sa susunod na henerasyon ang pagbasa ng Pasyon dahil sa mga taong nagmamahal sa tradisyon na hindi hahayaang maputol ito sa kanilang mga pamilya. Ang mga kabataan ngayon ay kailangan ng mga taong mang-engganyo sa kanila. Sa ganitong paraan, ipinapakita ang kaugnayan ng Pasyon sa sining sa Bulakan, kung saan ang mga manunulat ay nakakakuha ng inspirasyon mula sa estilo at estruktura ng Pasyon. Isang halimbawa nito ay ang Balagtasian, kung saan ang matatas na paggamit ng wika at makahulugang pagtatalo sa pamamagitan ng tula ay nagdudulot ng inspirasyon at impluwensiya, na kasama ang mga estrukturang tulang karaniwan sa Pasyon.

Base sa isang respondente, ang mga barangay sa Sta Ana, Sta Ines, at Kupang ay kinikilala sa kanilang malaking bilang ng mambabasa, kabilang na rito ang maraming matatanda na patuloy na nagpapasa ng tradisyon. Isa sa mga pangunahing dahilan kung bakit tinuturing silang konserbatibo ay dahil sa pamana ng lumang kaugalian. Mula pa noong mga ninuno, ipinamana ng mga matatanda ang kanilang mga magulang at lolo/lola ang mga lumang kaugalian, lalo na sa mga gawain ng pansamba tulad ng pagbasa ng pasyon tuwing Mahal na Araw. Ikalawa, nananatili ang mga lumang kaugalian tulad ng pagbasa ng pasyon dahil mayroong mga mambabasa na kaanak din ng mga dating mambabasa, na nagnanais ipagpatuloy ang nakagisnan. Pangatlo, ang mga namumuno sa

bisita (chapel) ay nais panatilihin ang mga lumang kaugalian upang hindi malimutan ng mga mananampalataya. Hindi rin dapat kalimutan ang mga relihiyoso at mga konserbatibo na mananampalataya sa baryo na patuloy na humihiling na gawing tradisyon ang pagbabasa ng pasyon.

Ang pagpasa ng tradisyonal na Pasyon sa pamilya ay maaaring mapahinto dahil sa iba't ibang kadahilanan. Ayon sa isang artikulo mula sa Balita Online (2017), sa pamilya Ragojo sa Baras, Rizal, ang kanilang Pabasa para kay San Jose ay isang panata at tradisyon na ipinagpapatuloy mula sa kanilang mga magulang at ninuno. Ipinagpapatuloy nila ito tuwing Kuwaresma at nagluluto ng pagkain para sa mga bumabasa at mga dumadalo sa Pabasa. Sa kabilang dako, may mga pamilya sa Tanay at Morong, Rizal na sinasabi na ang kanilang Pabasa tuwing Semana Santa ay bahagi ng paggunita sa mga hirap ni Jesukristo at pasasalamat sa mga biyaya sa kanilang pamilya. Isang maybahay sa Barangay Plaza Aldea, Tanay, Rizal, ay nagsabi na nagpa-Pabasa sila bilang pasasalamat sa Poong Maykapal dahil napagtapos nila ang pito nilang anak. Ang Pasyon at Pabasa ay dalawang tradisyong Pilipino tuwing Mahal na Araw na patuloy na ipinagpapatuloy at binibigyang-buhay, bagaman maaaring may mga pagbabago sa pagpanatili nito. Ang diwa at layunin ng paggunita sa mga hirap ni Jesukristo ay nananatili sa puso ng mga nagbabasa ng Pasyon at ng mga nagpapabasa na nagtitiyak na ito ay masasabing may "sense of culture and tradition."

Ipinapakita ng Pasyon, bilang isang tradisyonal na anyo ng panitikang Pilipino na may sukat at tugma, ang mahalagang papel nito sa kulturang Pilipino. Sa modernong pag-awit, ang konsiderasyon sa sukat at tugma ay depende sa artist at

genre. Maraming modernong kanta ang nananatiling tapat sa tradisyonal na sukat at tugma, lalo na sa mga awitin na may makabuluhang mensahe tulad ng pag-ibig at pakikibaka. Ayon sa Balita Online (2017), sa mga mang-aawit, maaaring may bahagi na kinakanta ng isang tao lamang o ng buong grupo, at nagbabago ang tono batay sa karakter na kinakatawan ng bawat isa. Sa modernong komposisyon, maaaring makita ang sukat at tugma, bagaman may mga kanta rin na sumusunod sa modernong istilo at estruktura. Sa kabuuan, ang konsiderasyon sa sukat at tugma sa modernong pag-awit ay batay sa layunin ng awitin at kung paano nais ipahayag ng mang-aawit o kompositor ang kanilang mensahe. Ang paggamit o pag-alis sa tradisyonal na sukat at tugma ay bahagi ng pag-unlad ng sining at musika.

Ang mga sumusunod na obserbasyon tungkol sa suliraning ito ang nagbigay dahilan sa mga mananaliksik upang tuklasin ang moderno at tradisyunal na paraan ng pagbasa ng Pasyon at ang pagkakaiba nito. Nais malaman ng mga mananaliksik kung paano mapapanatili ang kulturang ito at matukoy kung anong mas mainam na paraan ng pagbasa ang makapagpapanatili rito. Gayundin naman, nais ding malaman ng mga mananaliksik ang kahalagahan ng Pabasa o pag-awit ng Pasyong Mahal bilang isang kultura sa bayan ng Bulakan.

LAYUNIN NG PAG-AARAL

Ang pananaliksik na ito ay pumapaksa sa "Pasyong Mahal", mga paraan ng pagbasa at kapakinabangan nito. Ito ay may layong sagutin ang mga sumusunod na suliranin:

1. Paano isinasagawa ang tradisyunal na paraan ng pagbasa ng Pasyong Mahal?

2. Paano isinasagawa ang modernong paraan ng pagbasa ng Pasyong Mahal?
3. Ano ang nakitang pagkakaiba ng tradisyunal at modernong pagbasa ng Pasyong Mahal?
4. Paano mapananatili sa kabataan sa tradisyon na pagbasa ng Pasyong Mahal?
5. Ano ang kahalagahan ng pagbasa ng Pasyong Mahal bilang kultura?

METODOLOHIYA AT PAMAMARAAN

Ang pag-aaral na ito ay gumamit ng Descriptive Research Design. Ito ay isang paraang paglalarawan at pagbibigay kahulugan sa isang paksa. Isa itong pamamaraan na ginagamit ang Qualitative tools. Dagdag pa rito ang pamamaraang ito ay kinapapalooban ng paglalarawan, pagtatala, pagsusuri at paghahambing. Ayon kay McCombes (2022) ang deskriptibong pananaliksik ay isang angkop na pamamaraan kapag ang layunin ng pananaliksik ay tukuyin ang mga katangian, dalas at uso. Ito ay kapaki-pakinabang kapag wala pang masyadong alam tungkol sa paksa o problema.

Ang pag-aaral na ito ay gumamit ng purposive sampling sa pagpili ng mga kalahok. Ang ganitong uri ng sampling ay isang di-posibilidad na sample na pinili batay sa mga katangian ng isang populasyon at sa layunin ng pag-aaral. Ang purposive sampling ay kilala rin bilang judgmental, selective, o subjective sampling. Pinili ng mga mananaliksik ang sampling technique na ito sapagkat ito ay akma para sa ginagawang pananaliksik. Gayunpaman, mahalaga ring isaalang-alang na ang ganitong pamamaraan ay maaaring magdulot ng potensyal na bias, lalo na kung hindi wasto o maayos ang pagpili ng mga kalahok.

Maaaring magkaroon ng

limitasyon sa representatib ng sample, kung kaya't mahalaga ang maingat na pagsasaalang-alang sa pagpili ng mga partisipante. Bukod dito, maaaring maging limitado rin ang generalizability ng mga natuklasan na nangangahulugang hindi ito maaaring maging ganap na representasyon ng buong populasyon ng mga mamamayan sa Bayan ng Bulakan. Upang mabawasan ang mga potensyal na ito, isinama sa pagtalakay ang mga hakbang na ginawa upang tiyakin ang kredibilidad at reliabilidad ng datos.

Ang paraan ng pangangalap ng datos ng mga mananaliksik sa pag-aaral na ito ay Obtrusive Method. Sa ganitong pamamaraan ay alam ng kalahok na sila ay bahagi ng pag-aaral na isinasagawa at ito ay maaaring makaapekto sa kanilang magiging tugon. Ang paraan ng pangangalap ng datos ay maaaring pakikipanayam o pagpapasagot ng talatanungan.

Ang mga barangay sa Sta. Ana, Sta. Ines, at Kupang ay kilala sa kanilang masigasig na pagtangkil sa pagbabasa, kaya't sila ang mga aktibong kalahok sa pagtugon sa mga katanungan, kabilang na ang mga marurunong at matatandang tagapagpatuloy ng tradisyon.

Sa prosesong isinagawa, hindi lamang ibinigay ng mga kalahok ang kanilang mga sagot, kundi ipinakita rin na ang mga ito ay naipasa sa mataas na pamantayan ng mga eksperto sa larangan. Ito ay nagresulta sa mas makabuluhan at tiyak na datos na nagamit sa pag-aaral na nagbigay ng mas malalim na unawa sa kanilang nilalaman at konklusyon.

SAKLAW AT HANGGANAN

Ang pananaliksik na ito ay nakatuon sa “Kapakinabangan ng Pasyong Mahal sa pagpapanatili sa Kultura ng Bayan ng Bulakan”.

Saklaw nito ang mga mambabasa ng Pasyon sa bayan ng Bulakan upang malaman ang kapakinabangan at ang paraan ng pagbasa nito.

INSTRUMENTO NG PANANALIKSIK

Upang makapangalap ng mga kinakailangang datos, gumamit ang mga mananaliksik ng pakikipanayam. Bumuo ang mga mananaliksik ng pitong (7) katanungan para sa gagawing pakikipanayam. Ang mga tanong na binuo ay kinapapalooban din ng follow up questions batay sa naging tugon ng kalahok upang makuha ng mga mananaliksik ang mga impormasyon na kanilang kakailanganin.

Ang nabuong gabay na tanong ay pinagtibay ng tatlong (3) Master Teacher mula sa iba't ibang paaralan. Ang pagpapatibay na ito ay kinakailangan upang makamit ng mga mananaliksik ang sagot sa ginagawang pag-aaral.

PAG-AANALISA NG DATOS

Ang ginamit na paraan ng mga mananaliksik sa pagsusuri ng mga datos na nakalap ay Thematic analysis. Ito ay isang paraan para sa pagsusuri ng qualitative data na nangangailangan ng paghahanap sa isang set ng data upang matukoy, suriin, at iulat ang paulit-ulit na mga pattern. Ito ay isang paraan para sa paglalarawan ng data, ngunit ito rin ay nagsasangkot ng interpretasyon sa mga proseso ng pagpili ng mga code at pagbuo ng mga tema (Crosley & Rautenbach, 2021).

ETIKAL NA PAGSASAALANG-ALANG

Ang mga mananaliksik ay nagbigay ng sapat na pagsasaalang-alang sa mga sumusunod: (1) kritikal na punto, (2) pagiging kompidensyal, at (3) pagiging bukas at makatarungan.

Ang lahat ng mga kalahok ay

tinanong muna ng mga mananaliksik kung ayos lamang sa kanila ang makapanayam at kung itatago ba ang kanilang pagkakakilanlan. Sinigurado ng mga mananaliksik na naipaliwanag sa lahat ng kalahok ang tungkol sa ginagawang pananaliksik.

Ang mga kalahok ay hindi pinilit sa lahat ng tuntunin ng pakikipanayam at sila ay kinapayam base sa kanilang oras.

RESULTA AT DISKUSYON

Ang mga kalahok ay sumagot ng magkakatulad na mga katanungan at ang pakikipanayam sa mga naging kalahok ay naganap ayon sa kanilang bakanteng oras at lokasyon kung saan sila mas panatag. Dagdag pa rito, ang ibang respondente ay nadatnan pa ng mga mananaliksik na aktwal na bumabasa ng pasyon. Sila ay mas nakapagbahagi ng kanilang mga kasagutan sa open ended question na inihanda ng mga mananaliksik.

Ang mga mananaliksik ay gumamit ng audio recorder upang irekord ang boses ng mga respondente at bago pa man simulan ang pakikipanayam ay ipinaliwanag muna ng mga mananaliksik ang magiging daloy nito. Dagdag pa rito, binigyan na ng kopya ng mga katanungan ang mga kalahok upang sila ay magkaroon na ng ideya sa kanilang maaaring maging kasagutan bago simulan ang panayam. Pagkaraan ng paglilinaw sa mga katanungan ay pormal nang sinimulan ang pakikipanayam.

Bilang pagsunod sa mga etika na dapat isaalang-alang sa pag-aaral na ito ay minabuting itago ang pagkakakilanlan ng mga naging kalahok, bumuo ng kowd ang mga mananaliksik bawat kalahok upang manatiling kompidensyal ang kanilang mga ibinahaging sagot. Ito rin ay batay sa napagkasunduan ng mga kalahok at mga mananaliksik bago simulan ang panayam. Ang mga

kowd na nabuo ay hango sa paksa ng ginagawang pananaliksik “Mambabasa ng Pasyon” o MP para sa lahat ng kalahok at karugtong nito ay gumamit ng bilang 01-09 sa code batay sa kabuuang bilang ng mga nakapanayam.

Matapos ang pakikipanayam, ang mga naging kasagutan ng mga naging kalahok sa pananaliksik na ito ay iniayos sa paraang tematiko.

Tradisyunal na Paraan ng Pagbasa ng Pasyong Mahal

Ang bahaging ito ay tatalakay tungkol sa naging tugon ng mga kalahok sa unang tanong ng pananaliksik na ito na “Paano ang tradisyunal na paraan ng pagbasa ng Pasyong Mahal?” Ang mga mananaliksik ay nakabuo ng isang (1) tema sa paraan ng pagbasa ng tradisyunal na pasyon at ang temang nabuo ay ang May Pangalan ang mga Tono.

May pangalan ang mga Tono. Lumabas na tema batay sa naging kasagutan ng mga kalahok na ang paraan ng tradisyunal na pagbasa ng pasyon ay may mga tono sila na sinusunod. Mula sa pahayag ni MP04 Line No. 83-86:

MP04 Line No. 83-86: “Hmm, yung mga treskeda yung mga lamentasyon yung mga panunuluyan ahh ... yung mga tinuturo sa akin ng amang ko nung maliit pa ako yung iba hindi ko na alam ang pangalan eh basta pag narinig ko nasusundan ko.”

Sinuportahan naman ito ng naging sagot ni MP08 Line No. 203-207 nagbigay rin siya ng mga katawagan sa tono ng tradisyunal na pagbasa ng pasyon.

MP08 Line No. 201-205: “Hindi ko alam ang tono kase wala namang pangalan ng tono kundi lamentasyon lang yun lang ang may pangalan at tagulaylay ba yon tagulaylay yung parang nakakakilabot yung mahabang-mahaba tono.”

Batay sa naging kasagutan ng mga kalahok ay nagbigay sila ng mga pangalan ng tono ng tradisyunal na paraan ng pagbasa ng pasyon, nabanggit nila ang tatlong halimbawa ng nito, Ito ay ang Treskeda, Lamentasyon at Tagulaylay.

Kaugnay nito, ayon kay Bautista (2017), batay sa kaniyang isinulat ay mayroong nagsasabi na ang pagbasa ng Pasyon ay hango mula sa Tagulaylay. Isa itong matandang awiting Pilipino kung saan binibigyang kahulugan ito bilang isang mahabang pagsusunod-sunod ng halos iisang himig panaghoy o pagdadalamhati na inaawit ng isahan. Ito ay karaniwang bahagi ng tradisyonal na pagsasalaysay ng "Pasyon," na isinasagawa tuwing Semana Santa o Mahal na Araw bilang pag-alala sa mga pangyayari sa buhay ni Hesus. Sa pamamagitan ng tagulaylay, ipinapakita ang mga sakripisyo at pagmamalasakit ni Hesus sa kanyang mga tagasunod.

Dagdag pa rito, mula sa “Ang Uhay - Parokya ng San Isidro Labrador, Bambang” (2017), sinasabi na ang ang lamentasyon ay tradisyunal na paraan na pagbasa ng pasyon at ilan na lamang ang nakakaalam kung paano ito awitin. Isinaad din dito ang paghiling na sana ay maipasa ito sa mga susunod na henerasyon. Ito ay bahagi ng pasyon na nagbibigay-diin sa mga hirap at pagdurusa na dinanas ni Hesus bago ang kanyang kamatayan, o ang mga hirap at sakripisyo ni Maria bilang Ina ng Hesus. Ito ay mahalagang bahagi ng tradisyonal na mga panalangin at pag-aalay sa Mahal na Araw o Semana Santa, kung saan tinitingala ang mga hirap at sakripisyo ni Hesus bilang bahagi ng Kristiyanong pananampalataya.

Ayon sa artikulo mula sa Flicker (2015), dahil sa mahabang tradisyon, may iba't ibang himig na ginagamit sa pag-awit ng Pasyon. May masiglang himig na karaniwang ginagamit ng

mga kabataan, tinatawag na "tres kaida" o "treskeda." Mayroon ding malumbay at mabagal na mga himig. May himig na maririnig lamang sa Marinduque at may himig na mas popular sa Bulacan at Nueva Ecija. Hindi rin maiiwasang may mga kabataan ngayon na nagdadala ng mga himig ng awiting popular at makabago sa pabasa.

Sa aspekto ng propayl, hindi na ito itinuturing na pangunahing aspeto ang pagsunod sa mga alituntunin ng data privacy, na gaya ng dating praktika. Sa kasalukuyang panahon at tradisyon, hindi na ito kinakailangan o tinitingnan ng marami bilang isang mahalagang bagay. Sa halip, maaaring batayan na lamang ang edad sa pagtukoy kung sino ang pinakamatanda at pinakabata sa isang komunidad.

Modernong Paraan ng Pagbasa ng Pasyong Mahal

Ang bahaging ito ay naglalaman ng mga naging tugon mula sa pangalawang katanungan ng pag-aaral na ito "Paano ang modernong paraan ng pagbasa ng pasyon?" batay sa mga naging kasagutan ng mga kalahok ay nakabuo ng isang (1) tema ang mga mananaliksik na paraan ng pagbasa ng modernong pasyon. Ang temang ito ay Paglalapat.

Paglalatap. Mula sa mga naging kasagutan ng mga kalahok ay lumabas na ang modernong paraan ng pagbasa ng Pasyon ay inilalapat ito sa tono ng mga awitin ngayon. Mula kay MP01 Line No. 10-12:

MP01 Line No. 10-12: "Yung makabago ina-adopt na lang yung tono ng mga awitin sa ngayon na kung saan magra-rhyme dun sa bilang nung bawat saknong."

Ang kasagutan namang ito ay binigyang diin ng naging pahayag ni MP09 Line No. 250-257 na ang

makabagong paraan ng pagbasa ng pasyon ay inilalapat ang mga tono ng awitin sa ngayon sa pasyon.

MP09 Line No. 249-256: "Siguro mapapansin din natin kapag ang bata ang bumasaklawbasa ng pasyon laging maririnig natin ang tono ng ang mga ibon at mayroon ding mga tono dito na kung saan ay nilalagyan ng buhay sa pamamagitan ng mga tono ng mga opm song sa kasalukuyan katulad na lamang ng baleleng katulad non, ang baleleng kase pag pinakinggan mo para siya talagang tono ng pasyon na kung saan may nilalapat don sa mga liriko ng pasyong mahal."

Paglalatap sa mga awitin ngayon ang nabuong tema para sa pangalawang katanungan ng pananaliksik at ito ay batay sa naging kasagutan ng mga kalahok. Ayon sa isang artikulo sa Pilipino Mirror (2023), may grupo ng mga kabataan na binago ang tono ng pasyon. Ang tono o himig ay hango sa mga nakaiindak na awitin tulad na lamang ng Sta. Clara, Ate ku pung Singsing, at Sa Silong ni Kaka.

Kaugnay rin nito, mula sa isang sulatin tungkol sa Pasyon ng NCAA (Pabasa Ang Pabása Ay Isang Ritwal Ng Pag-Awit Ng Pasyón—An..., 2015) ay sinabing may iba't ibang himig ang ginagamit sa pagbasa ng Pasyon. Mayroong masigla at mayroon ding malumbay. Sinasabi rin na hindi maiiwasan na may mga kabataang gumagamit ng himig na awiting popular at makabagong paraan ng pagbasa. Samakatuwid, gusto ng mga kabataan o ng mga bagong bumabasa ng Pasyon ang masayang tono sa Pasyon.

Pagkakaiba ng tradisyonal at modernong paraan ng pagbasa ng pasyon

Ang bahaging ito ay naglalaman ng mga naging kasagutan ng mga kalahok na sasagot sa pangatlong tanong ng pananaliksik na "Ano ang

nakitang pagkakaiba ng tradisyunal at modernong pagbasa ng pasyong mahal?" mula sa naging tugon ng mga kalahok nakabuo ang mga mananaliksik ng isang (1) tema at ito ay ang tono nito.

Tono. Lumabas na tema ang tono ang nakitang pagkakaiba ng tradisyunal at modernong pagbasa ng Pasyong Mahal at batay sa naging sagot ni MP07 Line No. 170-174;

MP07 Line No. 170-174: "Tradisyunal syempre. Ah yun lang binabasa lang namin na naaa haaa...ahhh (kumakanta) ayan mga ganun ganon lang kase mga kabataan ngayon ang tono parang kinukuha doon sa kanta sa radio ayun ang ginagamit nilang tono kaya hinde maganda."

Sinuportahan naman ito ng naging pahayag ni MP08 Line No. 205-209 na tono ang pinagkaiba nito. Ang modernong paraan ay kinukuha lamang sa mga kantang naririnig sa radyo.

MP08 Line No. 205-209: "Kasi tradisyunal mas mararamdaman mo yung kinakanta yung mismong pasyon. Eh kaysa yung sa ngayon basta nalang pumupulot ng tono sa mga kantang naririnig sa radyo parang hindi pasyon diba ano? Yun, yun lang."

Mula sa mga nakalap na impormasyon mula sa mga kalahok ay lumabas na ang pagkakaiba ng tradisyunal at modernong paraan ng pagbasa ng Pasyon ay ang tono nito. Sinusuportahan naman ito ng isang artikulong (Passionate for Pasyon 2, 2015) nakasaad dito na Habang Papalapit nang papalapit sa bisita ng Santisima Trinidad ay maririnig na ang pagbasa ng Pasyon mula sa daan, madaling natukoy ni G. Buluran na ang naririnig ay tradisyunal na tono, sinusuportahan nito ang lumabas na tema na ang pagkakaiba ng tradisyunal at moderno ay ang tono niito at ito ay

madaling matutukoy.

Paraan upang mapanatili ang mga kabataan sa Pagbasa ng Pasyong Mahal

Ang bahaging ito naman ay tumatalakay sa mga naging kasagutan ng mga kalahok sa pang-apat na katanungan ng pag-aaral na ito, "Paano mapapanatili ang mga kabataan sa pagbasa ng Pasyong Mahal?". Mula sa mga naging tugon ng mga kalahok sa tanong ay nakabuo ang mga mananaliksik ng isang (1) tema lamang at ang temang ito ay pamilya.

Pamilya. Lumabas na tema upang mapanatili ang mga kabataan sa tradisyon ng pagbasa ng pasyon ay pamilya at batay sa naging kasagutan ni MP01 Line No. 27 - 32.

MP01 Line No. 27-32: "Siguro, halimbawa sa pamilya diba kami paano ba kami natuto, diba tinuruan kami. So, isa siguro yun paraan, halimbawa ako yung mga anak ko, isama ko sila, kapag basahan para At least, maalam nila kung paano yung tono, ganun. Tapos, kung halimbawa sila naman nakaimpluwensiya sila sa kanilang mga kaibigan, hanggang sa lumaganap siya."

Sinuportahan naman ito ng naging pahayag ni MP02 Line No. 58-61 upang mapanatili ang kabataan sa tradisyon na pagbasa ng pasyong mahal isang factor ang pamilya upang maipasa ito.

MP02 Line No. 58-61: "Siguro sa.. isa sa factor n'un 'yung sa family nila.'di ba? Parang napapasa. Oo, tradisyon sa pamilya. 'yung iba naman siguro sa kaibigan 'digan'un. O kaya, kung nasa simbahan gan'on. Parang nahawa gan'on."

Mula sa mga nakalap na impormasyon sa mga respondente ay lumalabas na malaking impluwensiya ang pamilya upang mapanatili ang mga kabataan sa pagbasa ng Pasyon. Sa kanila ring naging kasagutan ay

nakaapekto ito kung bakit kakaunti na lamang ang mga kabataan na bumabasa ng Pasyon.

Ayon kay San Luis (2019) mula sa kanyang nakapanayam na si Nanay Gloriana ay mahiyain ang mga kabataan at gusto lamang ng mga ito na kasabay ang kanilang mga kaedad. Dagdag pa rito, mula pa rin sa mga nakapanayam ni San Luis na mga kabataan mula sa UPLB ay kinakailangan lamang ng isang magsisimula at manghihikayat sa kanila na kapwa kabataan upang gawin ang pagbasa. Isinaad rin dito na isa sa dahilan kung bakit hindi tumataas ang bilang ng kabataan na nagsasagawa nito ay ang kakulangan sa nagtuturo tungkol sa pasyon.

Kahalagahan ng Pasyong Mahal bilang isang Kultura

Ang bahaging ito ay naglalaman ng mga tugon mula sa ikalimang katanungan sa suliraning nais masagot ng pananaliksik na ito “Ano ang kahalagahan ng Pasyong Mahal bilang kultura?” mula sa mga naging kasagutan ng mga kalahok dalawa (2) ang temang nabuo para sa kahalagahan ng Pasyong Mahal bilang kultura at ang mga temang ito ay tradisyon at bahagi ng kultura at Pamana.

Tradisyon at Bahagi ng Kultura. Ang lumabas na unang tema ay tradisyon at bahagi ito ng kultura kung bakit ito mahalaga ay batay sa naging pahayag ni MP01 Line No. 33-39;

MP01 Line No. 33-39: “Mahalaga kasi, aside na bahagi siya ng kultura kumbaga tulad ng sinabi ko kanina, paraan na iyun ng pagbabasa, pagsisisi mo nang kasalanan, mamamata ka sa pamamagitan ng pagbabasa ng pasyon kasi ‘di naman talaga madaling bumabasa ng pasyon diba imagine mo ilang saknong yun sa bawat isang pahina tapos 213 pages na kung saan ‘pag wala kang

nakasalit talagang ikaw lang ang ... Oo, yung mamaos kana diba.”

Ito naman ay sinupurtahan ng naging kasagutan ni MP09 Line No. 300-306 na ang pagbasa ng pasyon ay mahalaga sapagkat kabahagi na ito ng kultura.

MP09 Line No. 300-306: “Ahh para sa akin ito ay isa sa mahahalaga sapagkat ito ay kabahagi na ng kultura ang pasyong mahal ay isang likhang sining na kung saan ito ay sinulat ng mga uhm tao ah ng isang tao na kung saan ito ay ipinamahagi naging tatak na ng kultura lalo na dito sa bulakan sapagkat isa isa sa mga sumulat ng pasyong mahal ay lehitimong taga bulakan, bulacan na si Padre Mariano Pilapil.”

Batay sa naging kasagutan ng mga kalahok para sa ikalimang katanungan ng pananaliksik ay nanguna ang temang tradisyon at bahagi ng kultura. Ayon kay Jusay (2019), hindi nawawala ang mga tradisyon tuwing Mahal na Araw na sinasabing bahagi na ng ating buhay, isa na nga rito ang Pabasa na hindi na mawawala tuwing Mahal na Araw. Palagi itong ginagawa sa mga probinsya at sinasabing ito ang pinakapopular na tradisyong Pilipino.

Mula naman kay Bautista (2017), bagamat marami man ang paraan ng paggunita ng Mahal na Araw, ay mayroon at mayroong kultura pa rin ang mangingibabaw. Isa sa nangingibabaw ay ang Pabasa ng Pasyon sapagkat sa tuwing maririnig ito ay mas nadarama ng bawat tao ang diwa ng pagdiriwang.

Suhestiyon/Mungkahi ng mga Mambabasa ng Pasyon na mas Mainam na Gamitin na Paraan ng Pagbasa Pasyong Mahal

Mula sa naging kasagutan ng mga kalahok para sa Ikaanim at huling katanungan ng pananaliksik na “Ano ang mamumungkahing paraan ng pagbasa ng pasyong mahal upang

mapanatili at mapakita ang kahalagahan nito? nakabuo ang mga mananaliksik ng dalawang (2) tema ang mga temang ito ay pareho at tradisyunal.

Pareho. Lumabas ang temang pareho o gamitin ang tradisyunal at modernog paraan ng pagbasa ng pasyon kung saan mas komportable sapagkat hindi lahat ay alam ang tradisyunal na paraan ng pagbasa ng pasyon at mula sa pahayag ni MP02 Line No. 63-68.

MP02 Line No. 63-68: “Sa tingin ko kung saan sila komportable gan’un. Kasi may mga bata na hindi nila alam ‘yung mga tradisyunal na tono ng pasyon ‘di ba? ‘yung mga nadatnan na nilang mga melody, yung pang ano na.. yung nakikita lang sa internet ‘di ba gan’un. Oo, ‘yung mga available na.”

Sinuportahan naman ito ng naging kasagutan ni MP09 Line No. 305-318 na nawawalan ng interes ang karamihan kung mananatili sa tradisyunal kung kaya’t kailangan natin sumabay sa panahon gamit ang moderno at huwag kalimutan ang tradisyunal.

MP09 Line No. 305-318: “Para sa akin uhm mas mainam na. wag nating kalimutan ‘yung tradisyunal at ‘yung moderno maaari naman natin itong pagsamahin sapagkat kapag kinalimutan natin ang dati o ang tradisyunal hindi tayo marunong lumingon kung saan tayo nagsimula ngunit eto rin naman o ang tradisyunal ay ang ina ng lahat ng tono na nakukuha natin ngayon sa kasalukuyan samantala naman ang modernong pag awit ng kanta kailangan naman nating sumabay sa modernisasyon na ang ating lipunan o ang ating bayan sapagkat marami na sa atin ang nawawalan na ng interes kapag sinabi or malamya ang pananampalataya kumbaga dapat nating pasiglahin sa pamamagitan ng modernong pagkanta at akma sa liriko ng pag awit ng pasyong mahal.”

Tradisyunal. Lumabas na tradisyunal na paraan ng pagbasa ng Pasyon ang mungkahi ng mga mambabasa ng Pasyon upang ito ay mapanatili at mula sa pahayag ni MP01 Line No. 39-43;

MP01 Line No. 39-43: “Para sa akin, yung tradisyunal kasi pag nawala yung tradisyunal diba mawawala na rin yung kulturang kinagisnan diba, paano mo pa siya maita-transfer from generation to generation kung ang mangingibabaw na yun yung makabagong paraan.”

Sinuportahan naman ito ng naging kasagutan ni MP04 Line no. 105-109 na tradisyunal sapagkat ito ay ang mas magandang gamitin.

MP04 Line No. 105-109: “Para sakin ay tradisyunal. Oo, meron naman din moderno na minsan maganda rin naman yung tono nila minsan pag may kumakantang mga kabataan sinusundan nalang namin kase okay naman yung tono nila, pero mas maganda pa rin syempre ang tradisyunal.”

Batay sa mga naging kasagutan ng siyam (9) na respondente, tatlo (3) rito ang nagsasabing pareho at sinasang-ayunan nila ang paggamit ng moderno at tradisyunal na paraan ng pagbasa ng pasyon. Samantalang anim (6) naman ang nagsabing mas mainam pa rin na tradisyunal na pagbasa ng pasyon ang kanilang mamumungkahi.

Kaugnay nito ayon sa isang artikulo mula sa Balita Online (2017), nakasaad na binigyang pansin ni Father Jerome Secillano isang executive secretary ng Catholic Bishop Conference of the Philippines Public Affairs Committee, na labis na ang ang paggamit ng mga kabataan ng mga makabagong himig at awitin sa Pagbasa ng Pasyon, saad pa niya “Let the young learn the old way, the traditional way so that they’ll also know how the elderly or their parents do it. There is also value in trying to

understand the nature of the old people.” Sa makatuwid kahit magpatuloy ang paggamit ng modernong pagbasa ng pasyon ay mahalaga pa rin na matutuhan ng mga bumabasa ng pasyon ang tradisyunal na paraan nito (Aquino, 2017).

Dagdag pa rito ayon pa rin kay Aquino, sa kaniyang patuloy na pakikipanayam kay Fr. Secillano, hindi niya sinasabi na masama ang paggamit ng modernong paraan ng pagbasa ng pasyon lalo na kung makakahikayat ito ng mga bagong henerasyon na maging madasalin, “If it will actually attract the young people to participate in the pabasa much better”.

KONKLUSYON

Mula sa mga datos na nakalap ng mga mananaliksik sa mga mambabasa ng pasyon ay nasagot nito ang mga inilahad na suliranin sa unang kabanata tungkol sa “Kapakinabangan ng Pasyong Mahal sa Pagpapanatili sa Kultura sa Bayan ng Bulakan.”

Natuklasan ng mga mananaliksik ang mga sumusunod:

1. Para sa unang tanong ng pananaliksik lumitaw ayon sa mga naging panayam, mayroong mga taguri o katawagan ang mga tradisyunal na tono o himig sa pagbasa ng Pasyon. Halimbawa na lamang nito ay ang Treskeda, Lamentasyon, tagulaylay, atbp.
2. Natuklasan ng mga mananaliksik sa ikalawang katanungan ng pag-aaral na sa kasalukuyan ayon sa mga naging panayam sa mga respondente kadalasan ay nilalapatan ng mga kabataan ng makabagong mga tono o awitin ang pagbasa ng Pasyon.

3. Tono naman ang lumitaw na pagkakaiba ng tradisyunal at modernong pagbasa ng pasyon batay sa mga kasagutan na ibinigay ng mga respondente. Dahil ayon sa kanila, lubhang malaki ang pagkakaiba ng tono ng tradisyunal at moderno. Ang tradisyunal ay mabagal at may lumbay ang pag-awit na kung tawagin ay tagulaylay samantalang ang moderno naman ay mga himig o tono na masaya at napapanahon.
4. Natuklasan sa pang-apat na katanungan ng pananaliksik na malaki ang ginagampanan ng pamilya sa pagpapanatili ng kultura ng pagbasa ng pasyon. Dahil kalimitang ang pamilya ang unang nagtuturo sa mga kabataan ng mga paraan ng pagbasa ng Pasyon sa kanilang lugar. Bagama't ito ang pangunahing ideya sa tema, lumalabas rin na hindi na nabibigyang halaga sa ibang pamilya ang pagpapanatili ng kultura tulad na lamang ng pagbasa ng Pasyon.
5. Natuklasan sa ikalimang katanungan ng pananaliksik na mahalaga ang Pasyon sapagkat ito ay bahagi ng kultura. Ang Pasyon ay malaki ang kapakinabangan sa pagpapanatili sa kultura sa bayan ng Bulakan. Ayon sa mga naging panayam, mas nadarama ang nais iparating ng panahon kung umaalingawngaw sa himpapawid ang mga tono sa pagbasa ng Pasyong Mahal.
6. Mula sa ikaanim na katanungan ng pananaliksik ay nalaman ng mga mananaliksik na mas gusto pa rin ng mga taga-Bulakan ang tradisyunal na paraan ng pagbasa ng pasyon ang gamitin

upang mapanatili at maipakita ang kahalagahan nito, Ayon sa mga naging kalahok mas nadarama ang kultura ng pagbasa ng Pasyon kung ito ay gagamitan ng mga tradisyunal na himig at nabibigyang diin ang kulay o damdamin na nais iparating ng panahon.

7. Ang dedikasyon ng mga taga-Bulakan sa pagpapanatili ng tradisyunal na paraan ng pagbasa ng Pasyon ay nagpapakita ng kanilang malalim na pagpapahalaga sa mga sinaunang kaugalian at kultura. Ito ay isang patunay ng kanilang pagmamahal sa kanilang pinagmulan at sa halaga ng mga tradisyong nagbibigay-buhay sa kanilang komunidad.
8. Natuklasan din na habang ang pamilya ay may malaking bahagi sa pagpapanatili ng tradisyon ng Pasyon, ang pagkakaroon ng mga pamilyang hindi na nagbibigay ng halaga sa kulturang ito ay maaring maging isang alalahanin. Maaaring isipin ng mga institusyon sa komunidad ang mga hakbang upang mahikayat ang iba pang pamilya na masiguro ang pagtuturo ng mga tradisyunal na kaalaman sa kanilang mga anak.

REKOMENDASYON

Batay sa kinalabasan ng isinagawang pananaliksik na ito iminumungkahi ang mga sumusunod;

1. Bigyang pansin at alamin ng mga kabataan ang pananaliksik sa kultura ng Pasyon gayon din ang mga tradisyunal na himig nito. Dahil bukod sa pagiging

natatanging kultura nito, ang Pasyon ay isang halimbawa ng panitikan at isang uri ng literatura na tangi sa ating bayan.

2. Gamitin ang tradisyunal na himig o tono upang mapanatili ang kultura ng Pasyon.
3. Sikaping mapanatili ang kultura at paraan ng Pagbasa ng pasyon sa bayan ng Bulakan. Mainam din kung mairerekord ang mga halimbawang gawi sa pagbasa at mga himig na ginagamit upang maituro sa mga nakababatang henerasyon. Maaring maglunsad ang mga kabilang sa mga lupon ng Simbahan at komisyon ng Cultural Heritage ng bayan ng mga panayam, Forum, at workshop patungkol sa tradisyong ito upang mas mapag-alab pa at matutunan ng mga mamamayan ang esensya at kahalagahan nito. Gayon din naman ay upang mapreserba ang mga umiiral na paraan ng Pagbasa ng pasyon sa lugar.
4. Gamitin ang modernong media tulad ng radio, telebisyon, at social media upang ipaalam ang kahalagahan ng tradisyunal na Pasyon. Maaaring ito ay sa pamamagitan ng pagpapalabas ng mga programa o paglikha ng mga online content.
5. Magbigay ng suporta sa lokal na mga grupo o indibidwal na nagtatanghal ng tradisyonal na Pasyon. Maaari itong maging sa pamamagitan ng pagbibigay ng grant o pondo para sa kanilang mga produksyon.
6. Bigyang pansin ang mga ganitong uri ng Literatura

sapagka't tulad ng naging danas ng mga mananaliksik, lubhang kakaunti ang mga taong nagbigay pansin sa pag-aaral na ito. Kung magkakaroon lamang ng ibayo pang mga pananaliksik sa mga ganitong uri ng literatura, magkakaroon ng lubos na kaalaman ang mga taong magbabalak sumilip sa bahaging ito ng tradisyon bilang mahalagang kultura sa bayan ng Bulakan.

SANGGUNIAN

- Alvarez, L. B. (2018, March 19). Pag-awit Ng 'Pasyon': Pinakamatandang... PressReader. Retrieved April 23, 2023, from <https://www.pressreader.com/philippines/liwayway/20180319/281517931664175>
- Ang Uhay - Parokya ng San Isidro Labrador, Bambang. (2017, April 10). Pamparokyang Pabasa. Retrieved April 24, 2023, from https://web.facebook.com/watch/?extid=CL-UNK-UNK-UNK-AN_GKOT-GK1C&mibextid=2Rb1fB&v=1958925487669813
- Aquino, M. (2018, March 31). Pabasa: Reminiscing the Passion of Christ. Retrieved April 24, 2023, from https://aranzazushrine.ph/index.php/2018/03/31/pabasa-reminis-cing-the-passion-of-christ/?fbclid=IwAR1IF4A6svllVjnQyqfO6J03fZm1hQhFCxgg9VjBSJFPBZcBwa4Lh30_cU
- Avillano, L. (2013, October 13). Impluwensya ng Kristiyanismo sa Kulturang Pilipino. *kulturang-noypi.blogspot*. Retrieved May 1, 2023, from <https://kulturang-noypi.blogspot.com/2013/10/impluwensya-ng-kristiyanismo-sa-kulturang-pilipino.html?fbclid=IwAR3TKHgDKIKcKGPlb5RwDZ4ZFL4rmefyBdOtDFxxyTPlvcetcOjV2cxfm3Q>
- Baclid, R. (2022). Observing Holy Week Traditions in Pampanga, Philippines. Retrieved April 24, 2023, from https://www.bria.com.ph/articles/observing-holy-week-traditions-in-pampanga-philippines/?fbclid=IwAR1TtNa_WztUus2vSXtm8sG3R3bU9avXj6BZKdOZsFsdC0mlPdXyHMMrtg
- Balita Online. (2017, March 26). ANG PASYON AT ANG PABASA – Balita – Tagalog Newspaper Tabloid. Balita. Retrieved April 23, 2023, from <https://balita.net.ph/2017/03/26/ang-pasyon-at-ang-pabasa>
- Balunsay, J. R., & Tindugan, S. M. (2017). Tigsik at Tirigsikan: Sipat at Suri sa mga Piling Pasalitang Tulang Caramoranon ng Isla Catanduanes, Pilipinas Tigsik and Tirigs. De La Salle University. Retrieved April 24, 2023, from <https://www.dlsu.edu.ph/wp-content/uploads/pdf/research/journals/malay/tomo-30/1/4-balunsay.pdf>
- Bautista, C. (2017, March 26). ANG PASYON AT ANG PABASA. PressReader. <https://www.pressreader.com/philippines/balita/20170326/281736974282294>
- Bautista, C. (2017, March 27). ANG PASYON AT ANG PABASA. PressReader. <https://www.pressreader.com/philippines/balita/20170327/281706909512453>
- Billups, F. D. (2012, March). "Qualitative Data Analysis: An Overview for Beginning Qualitative Resea" by Felice D. Billups.

- ScholarsArchive@JWU. Retrieved April 25, 2023, from https://scholarsarchive.jwu.edu/research_methodology/4/
- Cargullo. (2018). Mga Lumalahok sa Pasyon Pabawas na ayon sa CBCP. Radyo Inquirer. Retrieved April 24, 2023, from https://radyo.inquirer.net/108344/mga-lumalahok-sa-pasyon-nababawasan-na-ayon-sa-cbcp/pabasa-mpd-in%20uiner-photo?fbclid=IwAR0OPgsg6EwTVVz5m3OtV0MoC1EOPs1X60BVawonA_NMealfcDoQ7W8uhc
- Carreon, J. (2022, April 13). 'Pabásang Pasyón' (Reading of the Passion). Retrieved April 24, 2023, from https://www.licas.news/2022/04/13/photos-pabasa-ng-pasyon-reading-of-the-passion/?utm_source=LiCAS.news&utm_campaign=de8c3b8893-LiCAS.news%20International%20Newsletter&utm_medium=email&utm_term=0_273995a56b-de8c3b8893-356762352&fbclid=IwAR2ILQhJUFUMo55LgjH
- Castro, A. (2019, April 15). Holy Week Traditions in the Philippines And How They Began. Esquire Philippines. Retrieved April 24, 2023, from <https://www.esquiremag.ph/culture/lifestyle/holy-week-traditions-in-the-philippines-a2289-20190415-lfrm3>
- Chongson, A. (2011, October 8). The Philippine Pasyon: A Transforming and Transformative Musical Practice - Philippine. Philippine Performance Repository. Retrieved April 24, 2023, from <http://philippineperformance-repository.upd.edu.ph/2267/>
- Crosley, J., & Rautenbach, E. (2021). What Is Thematic Analysis? Explainer + Examples. Grad Coach. <https://gradcoach.com/what-is-thematic-analysis/>
- DATA COLLECTION METHODS. (2020, May 14). Data Collection Methods | BMS - BMS Datalab. Retrieved April 25, 2023, from <https://www.utwente.nl/en/bms/datalab/datacollection/methods/>
- del Rosario, R. D. (2019, May 5). Preservation of Philippine Culture Through Notation of Century-old Passion Tunes. Retrieved April 23, 2023, from https://www.ijsrp.org/research-paper-0519/ijsrp-p8965.pdf?fbclid=IwAR31KjIkq0CJw9aLwM5Wz2w3uNPQ_4O6N-6iXSdSA-aUud8hdD6EGccTHfs
- Doanhanh. (n.d.). HISTORIKAL NA KALIGIRAN AT PARTIKULAR NA GALING NG MAHAL NA PASSION NI GASPAR AQUINO DE BELEN. Dokumen.tips. Retrieved April 24, 2023, from <https://dokumen.tips/documents/mahal-na-passion-ni-gaspar-aquino-de-belen-binyagan-ay-may-mga-paniniwalat.html?page=1>
- Durkheim and Social Integration. (2020, December 16). socialsci.libretexts. Retrieved April 24, 2023, from [https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Sociology/Introduction_to_Sociology/Book%3A_Sociology_\(Boundless\)/01%3A_Sociology/1.02%3A_The_History_of_Sociology/1.2F%3A_Durkheim_and_Social_Integration?fbclid=IwAR3RvWppzmpuzkSLq8EfRKdyj7dMSN55A5gGhIQjMAoCdu](https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Sociology/Introduction_to_Sociology/Book%3A_Sociology_(Boundless)/01%3A_Sociology/1.02%3A_The_History_of_Sociology/1.2F%3A_Durkheim_and_Social_Integration?fbclid=IwAR3RvWppzmpuzkSLq8EfRKdyj7dMSN55A5gGhIQjMAoCdu)
- Eballo, M. (2020, January 9). Pabásang Pasyón: Chanting the Passion for Holy Week in the Philippines.

- Catholics and Cultures. Retrieved April 24, 2023, from https://www.catholicsandcultures.org/philippines-centuries-old-tradition-chanting-passion-continues?fbclid=IwAR24ZR6apBf5lS4Rst-APEvEhacmAJyAdZdx64Scs7MJm8eKZU_uqPsNYE
- Functionalist Views on the Role of Religion. (2022, September 15). Tutor2u. Retrieved April 24, 2023, from <https://www.tutor2u.net/sociology/reference/sociology-functionalism-views-on-the-role-of-religion>
- Gonzales Jr., J. B. (2016, March 6). Pabasa: Kulturang Minamahal nananawagan ng aksyon. Retrieved April 24, 2023, from <https://nadsfil9qmgasanaysay.wordpress.com/2016/03/06/pabasa-kuulturang-minamahal-nananawagan-ng-aksyon-3/?fbclid=IwAR2hc6AfGqog5Y3lWXEPlgI9tsssyiXdfGAk7ypPzzC40YD-T4mol8XyBwU>
- Jusay, C. S. (2019, April 17). PANINIWALA AT TRADISYON SA MAHAL NA ARAW -. Pilipino Mirror. Retrieved April 23, 2023, from <https://pilipinomirror.com/paniniwala-at-tradisyon-sa-mahal-na-araw/>
- Lao, L. A. (2014, April 14). 'Pasyon' chanters, lay preachers featured in 'Siete Palabras,' longest-running Lenten TV program. Lifestyle Inquirer. Retrieved April 24, 2023, from <https://lifestyle.inquirer.net/157057/pasyon-chanters-lay-preachers-featured-in-siete-palabras-longest-running-lenten-tv-program/#ixzz7yeMVHlOW>
- Lazaro. (2018). Keeping the faith by keeping centuries-old tradition of 'pabasa. ABS-CBN NEWS. Retrieved April 24, 2023, from https://news.abs-cbn.com/life/03/29/18/keeping-the-faith-by-keeping-centuries-old-tradition-of-pabasa?fbclid=IwAR1ImPaJ9p7YDAZL-cX3_CbghjgAJJGf7yt1AfxM1khurm0_Dhb2RVfkGAM
- Mga Lumalahok sa Pasyon Pabawas na ayon sa CBCP. Radyo Inquirer. Retrieved April 24, 2023, from https://radyo.inquirer.net/108344/mga-lumalahok-sa-pasyon-nababawasanna-ayon-sa-cbcp/pabasa-mpdin%20quirerphoto?fbclid=IwAR0OPgsg6EwTVVz5m3OtV0MoC1EOPSs1X60BVawonA_NMealfcDoQ7W8uhc
- Macaranas, Juan Rafael G.. 2021. Understanding Folk Religiosity in the Philippines. Religions 12: 800. <https://doi.org/10.3390/rel12100800>
- McCombes, S. (2022, October 10). Descriptive Research | Definition, Types, Methods & Examples. Scribbr. Retrieved May 7, 2023, from <https://www.scribbr.com/methodology/descriptive-research/>
- Mendiola, D. G. (2015, February 26). 'Pabasa': Lenten ritual and family tradition. INQUIRER.NET. Retrieved April 24, 2023, from https://opinion.inquirer.net/82870/pabasa-lenten-ritual-and-family-tradition?fbclid=IwAR0wBFvda-W5y6G542l1jXENwRfEPfjrHMKa9sVVA9gu_aTTTDNAiWQoo
- Modernization Theory: Examples, Definition, Criticism (2023). Helpful Professor. Retrieved April 27, 2023, from <https://helpfulprofessor.com/modernization-theory-examples/>

- Pabasa | Ang pabása ay isang ritwal ng pag-awit ng Pasyón—an.... (2015, June 9). Flickr. <https://www.flickr.com/photos/nccaofficial/18604025496/>
- Pabása ng Pasyón: Chanting the Passion for Holy Week in the Philippines. Catholics and Cultures. Retrieved April 24, 2023, from https://www.catholicsandcultures.org/philippines-centuries-oldtradition-chanting-passion-continues?fbclid=IwAR24ZR6apBf5lS4RstAPevEhacmAJyAdZdx64Scs7MJm8eKZU_uqPsNYE
- Passionate for Pasyon 2. (2015, April 4). Ethno Adventures. Retrieved April 27, 2023, from [https://filipinjournal.com/pasyon-now-available-on-cbcp-website/](https://ethnoadventures.wordpress.com/?fbclid=IwAR2cdeRXE6FiS- 'Pasyon' now available on CBCP website. (n.d.). Filipino Journal, 25(08). <a href=)
- PASYON SA MAKABAGONG HENERASYON -. (2023, April 5). Pilipino Mirror. Retrieved April 22, 2023, from Pilapil, Mariano. (n.d.). CulturEd: Philippine Cultural Education Online. <https://philippineculturaleducation.com.ph/pilapil-mariano/> <https://philippineculturaleducation.com.ph/pilapil-mariano/> <https://pilipinomirror.com/pasyon-sa-makabagong-henerasyon/>
- Preservation of Philippine Culture Through Notation of Century-old Passion Tunes. Retrieved April 23, 2023, from https://www.ijsrp.org/research-paper-0519/ijsrp-p8965.pdf?fbclid=IwAR31Kjlkq0CJw9aLwM5Wz2w3uNPQ_4O6N6iXSdSA-aUud8hdD6EGccTHfs
- San luis, Y. (2019, June 3). Pabasa Ng Pasyon Sa Bagong Henerasyon. Los Baños Times. Retrieved April 23, 2023, from <https://lbtimes.ph/2019/06/03/pabasa-ng-pasyon-sa-bagong-henerasyon/>
- Santiago, M. A. (2018, March 23). Home. Retrieved April 23, 2023, from <https://www.pressreader.com/search?query=tradisyunal%20na%20pasyon&orderBy=Relevance&searchFor=Articles>
- Scalice, J. (2009, December). Pasyon, Awit, Legend: Reynaldo Iletó's Pasyon and Revolution revisited, a critique. Retrieved April 24, 2023, from https://www.researchgate.net/publication/327539782_Pasyon_Awi_Legend_Reynaldo_Iletos_Pasyon_and_Revolution_Revisited_a_critique/citations
- Soriano, E. R. (2015, March 1). Ang Pananampalataya ng Pilipinong Kristiyano | UCLA Liwanag at Dilim 2015. UCLA Liwanag at Dilim 2015. Retrieved April 23, 2023, from <https://uclaliwanagatdilim2015.wordpress.com/2015/03/01/ang-pananampalataya-ng-pilipinong-kristiyano/>
- What is Unstructured Interview? (n.d.). TalentLyft. Retrieved March 7, 2023, From <https://www.talentlyft.com/en/resources/what-is-unstructured-interview>
- Yadav, S., & Drew, C. (2023, January 7). Modernization Theory: Examples, Definition, Criticism (2023). Helpful Professor. Retrieved April 27, 2023, from <https://helpfulprofessor.com/modernization-theory-examples/>